

GDE JE NESTALA NOVINARSKA SOLIDARNOST U SRBIJI

SIROMAŠTVO, PRITISCI I ZANEMARIVANJE JAVNOG INTERESA



KONFERENCIJE ZA MEDIJE PREDSEDNIKA SRBIJE

“Znam ja šta biste vi hteli”

Kako izgledaju odgovori šefa države novinarima nezavisnih medija? Najjednostavnija ilustracija: novinar “nepodobnog” medija postavi Vučiću, na primer, pitanje:

“Koliko je sati?” A on će onda odgovoriti sa: “Vi dobro znate koliko je sati, ali su vas Đilas i Šolak nagovorili da me to pitate, jer oni su lopovi koji dobro znaju koliko je sati. Ali kad me već pitate, da vam odgovorim: krajnje je vreme da ta dvojica tajkuna koja su opljačkala Srbiju budu u zatvoru, privedeni ‘poznaniju prava’.”

Jedino što novinar nekog nezavisnog medija može da dobije kao odgovor na pitanje na konferenciji za medije predsednika Srbije jeste kontrapitanje, parafraziramo, kao u vicevima iz vremena socijalizma: A šta je radila sestra od tetke vaše babe 1943. godine, s kim je bila?

SPONTANA PITANJA

Kako to izgleda u praksi? Služba predsednika Srbije za odnose sa medijima uredno pošalje formalni poziv redakcijama za konferenciju za medije; uvek se, naravno, naglasi da treba doći bar pola sata ili sat ranije, “zbog neophodnih priprema”. Kada dođu, svi novinari ljubazno budu primljeni, ali tek posle neophodnih kontradiverzionih pregleda, urađenih krajnje korektno i bez nepotrebnih cepidlačenja. A onda kreće “igranka”... Naime, Aleksandar Vučić uvek ima spreman odgovor posle polusatnog monologa, gde napada neimenovane neprijatelje i na to ukazuje “poštovanim građanima Srbije”. Kada završi, redovno kaže: “Ako imate neka pitanja”...

I gle čuda, mikrofoni se u tom trenutku obično nađe kod novinara navodno blagopočivšeg, a realno i te kako živućeg Tanjuga koji ga “iznenadi” pitanjem.

Dakle, na poslednjoj Vučićevoj konferenciji novinar Tanjuga “spontano” pita o optužbama opozicije – uz neizbežno pominjanje Dragana Đilasa – o poslovanju valjevskog “Kruši-

ka”, a Vučić još “spontanije” izvlači papir i počne da nabraja cifre.

“Spontana” je priča i kad, recimo, Vučićeva savetnica za medije Suzana Vasiljević kaže da “predsednik, nažalost, zbog preuzetih obaveza, ima vremena da odgovori na samo dva pitanja”. A mikrofoni su, opet “spontano”, u rukama novinara Tanjuga i Pinka. Tada se Studio B, kao prvoborac veličanja Vučićevog lika i dela, oseti kao zapostavljen i bačen u drugi plan. Posebno se zapostavljenima osećaju i novinari koji rade u raznoraznim “informerima”: dođu sa pitanjima koja im pošalju vlasnici listova, sriču ih napamet, u sebi se preslišavaju, a onda im Suzana Vasiljević omogući pristup mikrofonu. A i kad im omogući, ti mladi ljudi su uglavnom bezimni jer njihovi izveštaji izlaze potpisani sa E.I. (ekipa “Informer”), E.A. (ekipa “Aloa”) ili S.T. (“Srpski telegraf”). I kada se posle tih “spontanijih” pitanja ostavi prostor za još poneko, odmah uleće Studio B, posle njega RTS (Vučić nešto ne ceni javni servis), potom razni “slobodni novinari, i tek na kraju, ako ostane vremena zbog ranije preuzetih obaveza predsednika, dolaze na red i “nepodobni” novinari iz N1 ili “Insajdera”.

Tada nastaje zamešateljstvo jer Vučić na svako pitanje odgovara kontrapitanjem, u stilu “znam ja šta biste vi hteli”. Pogotovo ako je mikrofoni, na primer, u rukama novinarku Irene Stević. Ovu mlađu koleginicu autor ovog teksta je, igrom slučaja,

upoznao na konferenciji za štampu Srpske radikalne stranke na kojoj je govorio njen tadašnji generalni sekretar Aleksandar Vučić. Kad mu je Irena Stević postavila pitanje, članovi stranke, koji su tu sedeli zbog kamera da bi se snimilo kako je konferencija posećena, počeli su da joj prete i da je psuju. Potpisnik ovih redova je reagovao i prekinuo konferenciju, pitajući Vučića zašto to dozvoljava. On se uljudno izvinio i zatražio da ti radikalni “junaci” odmah napuste prostoriju. Niko se, naravno, nije javio niti izašao. Takav manir je i danas u SNS-u. A novinaru koji se suprotstavi ti isti znaju dobaciti da ga čekaju ispred zgrade kako bi mu nešto “objasnili”. Novinar je čekao, oni se nisu pojavili... Nažalost, mlađi novinari su naučeni da moraju da čute i trpe: njima je i odlazak na konferenciju za štampu događaj, gde još da se zameraju govornicima.

A DA PITAM JA VAS

Inače, Vučićevo obraćanje na otvaranju bulevara u naselju Beograd na vodi ostaće upamćeno po njegovom dijalogu i polemici sa novinarom N1 Miodragom Soviljem. Čak su i razni bezbednosni analitičari na raznoraznim pinkovima i informerima tvrdili da je on primicanjem ekrana mobilnog telefona predsedniku Srbije pred oči ugrozio njegovu bezbednost. Oni koji su pomnije gledali snimke, a radi se o profesionalcima iz sektora bezbednosti, odmah su



Foto: FoNet/Dragan Antonić

ukazali na jednu stvar – postoji diktafon koji je uvek Vučiću ispred usta, a drži ga gospođa Ranka Čičak (78), žena koja radi za neki sajt, naslednik prvog tabloida u modernoj Srbiji, “Balkan ekspresa”, koji je sama utemeljila. I “poštovana Ranka”, kako je oslovljava Vučić a koja iz nekog svog privatnog razloga vodi rat sa predsednikom opštine Stari grad Markom Bastaćem, priupita svoje-

vremeno Vučića: “Predsedniče, šta ćemo mi ako oni pobeđu?” Ali Ranka nije instruisana, ona postavlja pitanja po svom nahođenju, isto kao i glavna urednica prištinskog “Jedinstva”, koja u tome ume često da poremeti koncepciju onih koji su osmislili Vučićevo obraćanje naciji.

Postoji tačno određen redosled za postavljanje pitanja na konferencijama za medije predsednika Srbije. Tu

“NE DIRAJTE DAVORA...”

Na otvaranju bulevara kroz naselje Beograd na vodi autor ovog teksta je na kraju, kad su se svi izredali, a znajući da mu zbog decenija profesionalnog “pokrivanja” aktivnosti stranaka Vučić neće uskratiti odgovor, pitao predsednika Srbije o samom događaju: zašto je strana privatna firma zbog toga onemogućila građanima Ustavom zagarantovanu slobodu kretanja? Odmah su se iza naše pristalice SNS-a, “slučajni prolaznici” koji su me napali psovka i uvredama. A Vučić odmah kaže: “Ne dirajte Davora, Davor je dobar čovek.” Svakom je sve jasno.

se vidi i kakvu važnost neka redakcija ima za vlast, ali i po pojedinim izveštajima koji se trude da upamte pitanja poslana im SMS-om ili mejlom. To ponekad dovodi i do tragikomičnih scena. Na primer, kad novinarka počne sa pitanjem “iz glave” pa, pošto ga nije upamtila do kraja, digne i iščita pitanje koje joj je prosleđeno da postavi predsedniku. Međutim, ima primera da pojedini izveštaji iz režimskih ili pararežimskih medija, kao što su Pink i Tanjug, pitanja postavljaju nonšalantno jer sebe smatraju delom vlasti i tada ogorčeno pominju imena Đilasa i ostalih opozicionih lidera. Ta ostrašćenost je došla dotle da je Vučić pre nekoliko godina, na otvaranju neke deonice pruge, morao da opomene novinara Pinka rečima: “Dacoviću, smiri se!”, kada je ovaj počeo pitanje na sledeći način: “Izdajnik Saša Janković i ostali...”

Vučić, naravno, ima vremena i navodne želje da odgovara i na pitanja medija koji nisu režimski, bez obzira na to što Suzana Vasiljević kaže: “Predsednik ima ranije ugovorene obaveze.” Poslednji put on je rekao: “Nemam obaveze, ali umoran sam.” A kako izgledaju ti odgovori? Najjednostavnija ilustracija: novinar “nepodobnog” medija postavi, na primer, Vučiću pitanje: “Koliko je sati?” A on će onda odgovoriti sa: “Vi dobro znate koliko je sati, ali su vas Đilas i Šolak nagovorili da me to pitate, jer oni su lopovi koji dobro znaju koliko je sati. Ali kad me već pitate, da vam odgovorim: krajnje je vreme da ta dvojica tajkuna koja su opljačkala Srbiju budu u zatvoru, privedeni ‘poznaniju prava’.”

I na kraju, novinarska solidarnost – šta to beše? Mladi koji danas rade u medijima ne smeju praktično ni da postavje pitanje nekom funkcioneru. Na sve se cokće ili koluta očima. Zašto? Pa zato jer je većina njihovih urednika potekla iz tog miljea, “klimaj glavom i čuti”. Dovoljno je pogledati one iz sveta novinarstva koji svako jutro od 07:00 defiluju po studijima televizija sa nacionalnom frekvencijom.



**TRIBINA: GDE JE NESTALA NOVINARSKA
SOLIDARNOST U SRBIJI**

Siromaštvo, pritisci i zanemarivanje javnog interesa

“Kada nemate javni interes, da konstantno ukazujete na realne probleme i postavljate pitanja, građani vas gledaju i pitaju čime se vi bavite. Imam osećaj da smo u potpunosti odustali od građana i da su građani odustali od nas, a to su stvari koje su povezane. Zato što ne možete da očekujete da građani budu solidarni sa vama, ako vi ne govorite o njihovim problemima. A ne smete da govorite o njihovim problemima jer ćete izgubiti ekonomsku podršku, ili će da zvoni telefon kod urednika da promeni, da ne pušta, da ne postavljaju pitanja na pres konferencijama. I onda uđete u začarani krug koji vodi do toga da mediji postanu muzički džuboks i striming servis, a nema nigde javnog interesa, ili ga ima u jako malom procentu”

U aprilu 2019. godine organizacija Reporteri bez granica (RSF) objavila je svoj godišnji izveštaj, po kome je Srbija pala na 90. mesto u svetu po medijskim slobodama (59. mesto 2016. godine). Tom prilikom je ocenjeno da je bavljenje novinarstvom u Srbiji “nebezbedno”.

Ovaj izveštaj samo je jedan u nizu izveštaja međunarodnih organizacija koji govore da se medijske (i ne samo medijske) slobode u Srbiji već godinama dramatično smanjuju.

Slično govore i izveštaji organizacije Freedom house, koja je Srbiju u 2019. smestila u zemlje sa “delimičnom slobodom medija”. U martu 2019, organizacija CIVICUS je Srbiju dodala na listu zemalja u kojima su građanske slobode “ozbiljno ugrožene”.

U situaciji kada su napadi na novinare i medije – politički, ekonomski, verbalni, a nažalost, ponekad i fizički – svakodnevna realnost Srbije, postavlja se pitanje: koliko je moguća novinarska solidarnost u takvom okruženju? Da li su novinari dovolj-



no glasni kada se njihovim kolegama onemogućuje da profesionalno obavljaju svoj posao?

Tim povodom je nedeljnik “Vreme” u četvrtak 28. novembra organizovao tribinu pod nazivom “Gde je nestala novinarska solidarnost u Srbiji?”, na kojoj su učestvovali Dragana Pejović kao predstavnica Udruženja novinara Srbije (UNS), Željko Bodrožić iz Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), Veran Matić iz Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM) i Norbert Šinković iz Ne-



Foto: ivan mofo-moj fotograf 061/2470-954

zavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV).

Dragana Pejović je istakla da bi minimum solidarnosti trebalo da budu radna prava novinara – prava “koja nemamo”:

“Mi smo nažalost u situaciji da nemamo funkcionalni sindikat, da nemamo jedan granski kolektivni ugovor, da većina redakcija nema nikakve kolektivne ugovore i da se aktivnost udruženja često meša sa tim sindikalnim aktivnostima. Solidarnost je podeljena i nikad nije jednoglasna jer smo polarizovano društvo po mnogo osnova. Mislim da je minimum solidarnost oko radnih prava, koja nemamo i koja gotovo i da ne pominjemo, naročito zato što većina redakcija radi u jako teškim uslovima.

Na primer, mi u NIN-u smo neka svoja prava da popravimo svoj ekonomski status svesno žrtvovali da bismo imali slobodu da pišemo ono što smatramo da treba. Mi imamo sindikat, u kome su svi članovi redakcije, on je 100% reprezentativan – brani pravo našeg glavnog urednika da nešto objavi ili pravo da donese odluku pred kompanijom. Sa druge strane, iako nismo zadovoljni svojim ekonomskim statusom, platama, honorarnim statusom određenih kolega, mi za sada ta prava i pitanja držimo u tišini, jer se prvenstveno borimo za slobodu da pišemo, a i to da NIN opstane, s obzirom na teške ekonomske uslove u kojima radi. To je široka tema, o kojoj može da se priča iz različitih aspekata – da li govorimo o solidarnosti kad je u pitanju pravo na

rad novinara, da li govorimo o slobodi medija, slobodi izveštavanja... Ona je svakako slaba u svakom od tih slučajeva”, rekla je Pejović.

Predsednik NUNS-a Željko Bodrožić saglasio se sa kolegicom iz UNS-a, rekavši da novinari imaju posla sa raznoraznim poslodavcima, te da zbog polarizacije društva novinari gledaju “uglavnom u ove poslodavce koji se nama ne sviđaju, dok ovima koji su sa ‘naše strane’ obično gledamo kroz prste zbog situacije – zbog slobode prećutujemo neke stvari koje se tiču našeg položaja”.

“Kada će biti bolje, ne znam, jer nas uvek zatekne ovakva situacija, gde smo mi ugroženi i fizički, što je još veći problem, i to nas okupira. Kada dođemo jednog dana u neko mirnije vreme, kada se ovo društvo i država,

ako se to ikad desi, stabilizuju, možemo onda da pričamo o radnim pravima, a sada sve vreme pažnju usmeravamo na ovo što se tiče naših sloboda i ugrožavanja naše fizičke bezbednosti. U ovom društvu je odavno okopnula solidarnost, empatije je sve manje, tako da ni naš esnaf nije izvan toga.

Međutim, mi u mnogim slučajevima pokazujemo ipak da postoji osnovna, bazična solidarnost: okupljamo se kada su neke kolege ugrožene, apelujemo, pišemo saopštenja, sakupljamo novac i radimo sve ono što je do nas, što mi možemo da uradimo. Mislim da smo na tom planu možda i bolji deo društva, bez obzira na sve samokritike koje možemo sebi da uputimo. Poslednjih godina i UNS i NUNS rade na mnogim slučajevima zajedno, organizujemo se, okupljamo i mislim da je i to kvalitetan pomak u odnosu na neka prošla vremena, da smo shvatili da smo u istom sosu i da nemamo prava da neke ideološke razlike i razlike iz prošlih vremena ističemo u prvi plan, nego da je najbitnije da zajednički stanemo u odbranu naših kolega koje su u tom trenutku ugrožene”, rekao je Bodrožić.

Bodrožić je dodao i da je UNS i NUNS “ova vanredna situacija” dodatno zblížila.

“Poplava vladinih nevladinih ‘GONGO’ udruženja novinara je takođe doprinela da se mi kao reprezentativna udruženja, koja okupljaju veliki broj novinara, zaštitimo i od toga, zajednički. Sinoć je bila proslava desetogodišnjice rada Saveta za štampu, koji su zajedno osnovali UNS, NUNS, Asocijacija medija i Lokal pres. Mi smo uspeli da Savet za štampu zadržimo u medijskoj strategiji, istrajaćemo i da uđe u zakonske odredbe. Osim Saveta, ne bi bilo loše da, kao dva udruženja koja imaju zajednički kodeks, zajednički imamo i sud časti, to je nešto na čemu radimo. Želimo i da taj naš spor oko zgrade konačno zaključimo, da ne trošimo vreme, energiju i pare na međusobno suđenje. Mislim da stvari u tom pogledu idu u boljem pravcu i



■ **“I vlast i opozicija daju sebi za pravo da određene medije proglašavaju da nisu mediji. To uvek dolazi od onog autoriteta koji je na vlasti, ali opozicioni lideri na konferencijama takođe kažu nekim medijima da nisu mediji. Ne smemo ući u tu zamku da nam neko ko za to nije kvalifikovan određuje ko su novinari, a naročito ne neko kome nije u interesu da snažni mediji postoje, to nikome u politici nije u interesu.” – Dragana Pejović, UNS**

u neko dogledno vreme stvoriće se uslovi da se udruženja objedine”, rekao je Bodrožić.

No, Veran Matić iz ANEM-a smatra da neće biti bolje, a da je naročite probleme medijima donela svetska ekonomska kriza iz 2008. godine.

“Tokom devedesetih godina je u novinarskoj zajednici solidarnost bila daleko veća nego danas. Mislili smo da će biti bolje, samo kad Miloševića smaknemo sa vlasti, i dogodilo se to – smakli smo ga sa vlasti sa veoma velikim učešćem medija, nezavisnih medija prvenstveno. Naravno, u tom periodu do 2012. imali smo konstantnu eroziju solidarnosti i promena u medijskoj zajednici koje su bile vezane mnogo više za ekonomske probleme za opstanak i razvoj, a solidarnost je padala u drugi plan, između ostalog i zato što su novinari, neke redakcije, neki ljudi, zaista prihvatili da su se promene dogodile i postali su na neki način

i deo te nove vlasti. S vremenom je slabila scena i ta negativna spirala traje jako dugo.

A onda se 2008. godine dogodio tektonski poremećaj, koji je u najvećoj meri uništio ono što je bila supstanca nezavisnih medija, koji su imali tada mnogo veći društveno-odgovoran naboj nego što imaju danas, i u prvi plan stavljali su se i etika i odgovornost prema zajednici, napredak itd. Od tada počinje užasno čupanje iz ekonomskih kandidi koje su vukle nadole – iz kredita, biznis modela koji su prestali da postoje, a novi nisu stvoreni. Naravno, onda je svako gledao da spase sam sebe ili svoju redakciju, tako da je to jednostavno nestajalo. Sada je medijska zajednica razmrvljena. Godinama je mrvljena, a naročito u periodu od 2012, i puno redakcija, novinara, urednika je nestalo – ljudi su umrli, naše kolege koje su predstavljale tu vrstu kulturnog i profesionalnog



Foto: Dragan Kujundžić / Tanjug

modela, a novi su dolazili i učili su se na novim okolnostima, gde solidarnost baš i nije u prvom planu.

I sad imamo situaciju u kojoj se reaguje na sličan način kao devedesetih. To je u principu razlika između analognog i digitalnog, mi sad reagujemo analogno u digitalnom dobu, pišemo neka saopštenja, okupimo se negde, nešto malo vičemo dve-tri večeri i posle toga to splasne, jer se već dogodilo nešto novo što zahteva novu reakciju”, rekao je Matić.

Norbert Šinković iz NDNV-a je posetio da su postojala dva kruga neuspešne privatizacije medija i da je kao posledica toga scena na lokalnu “uništena i devastirana”.

“Ono što ja vidim na lokalnu jeste da prosto ljudi odustaju od novinarstva. Prvo, nemate gde da radite. Ako imate, pitanje je koliko dugo ćete moći tamo da radite, ako hoćete da radite profesionalno. Mi u Novom Sadu imamo nekoliko slučajeva, ali Novi

Sad još uvek dobro stoji u odnosu na neke druge delove Vojvodine, gde vidimo da se mediji gase, ili su privatizovani na način da je proteran sav javni interes iz tih medija. Napravili smo od radija džuboks, od televizije smo napravili još jedan striming servis za kojekakve filmove, a javnog interesa nema. Mislim da je tu glavna razlika u odnosu na raniji period.

Kada nemate javni interes, da konstantno ukazujete na realne probleme i postavljate pitanja, građani vas gledaju i pitaju čime se vi bavite. Imam osećaj da smo u potpunosti odustali od građana i da su građani odustali od nas, a to su stvari koje su povezane. Zato što ne možete da očekujete da građani budu solidarni sa vama, ako vi ne govorite o njihovim problemima. A ne smete da govorite o njihovim problemima jer ćete izgubiti ekonomsku podršku, ili će da zvoni telefon kod urednika da promeni, da ne pušta, da ne

postavljaju pitanja na pres konferencijama. I onda uđete u začarani krug koji vodi do toga da mediji postanu muzički džuboks i striming servis, a nema nigde javnog interesa, ili ga ima u jako malom procentu.

Čitao sam jedno istraživanje Lokal pressa za prošlu godinu, gde su oni anketirali naše kolege koje rade na lokalnu, i negde 80 odsto anketiranih novinara kaže da medijska sloboda ne može da se ostvari na lokalnom nivou. Znači, ljudi koji se bave lokalnim, vrlo bitnim temama, smatraju da njihov posao ne može da se obavlja u skladu sa profesijom u potpunosti. Tu imamo ogroman problem. Sa druge strane, ja bih da vam skrenem pažnju, ono što mi vidimo u opštoj sceni, vi to imate znatno naglašeni je u manjinskim zajednicama, gde je informisanje obično svedeno na jedan medij, u kome imate direktan ili indirektan upliv najjače stranke ili političke opcije u toj zajednici. Ako

imate takvu zajednicu, to kombinujete sa lošom privatizacijom i kombinujete sa ekonomskom situacijom koja je takođe loša, vidite da tu nema baš mnogo izlaza i potencijala za solidarnost. Došlo je do smene generacija, a nismo naučili nove generacije novinara šta je zapravo novinarstvo i koliko je bitan javni interes u našim sadržajima”, rekao je Šinković.

NEKAD I SAD

Ako se malo vratimo u prošlost, setićemo se da su nezavisni mediji 2000. godine bojkotovali rad Vojislava Šešelja, tada potpredsednika vlade Mirka Marjanovića. Takođe ćemo se setiti da su mediji izašli sa događaja na kojem je trebalo da govori tadašnji (tehnički) predsednik Vlade Zoran Živković u decembru 2003. godine.

A onda, pred kraj 2015. godine, novinari su otišli da protestuju ispred zgrade Vlade Srbije zbog izjave tadašnjeg ministra Bratislava Gašića da voli novinarke “koje lako kleknu”. Sutradan ujutru, taj isti ministar Gašić je u toj istoj zgradi Vlade Srbije održao veoma posećenu konferenciju za štampu, u sali “krcatoj” medijima. Šta se promenilo i šta treba da se desi da se takva vrsta solidarnosti – bojkot – uspostavi ponovo?

“Nedavno smo imali nekoliko povoda: novinare N1 i Al Džazire nisu pustili u Čitluk, novinari ‘Danasa’ nisu dobili akreditaciju za utakmicu, bilo je mnogo povoda da se svi novinari okrenu i odu”, rekla je Dragana Pejović. “Međutim, to je jedan dokaz da napuštamo solidarno, jednoglasno one događaje koje ne organizuje vlast koja ima moć. Ne treba da zaboravite, nikada nijedna vlada nije bila toliko slaba kao vlada Zorana Živkovića u tom trenutku. Bojim se da je to istina koju treba reći.”

Po rečima Verana Matića, potpuno je promenjeno vreme u odnosu i na ono što se događalo sa bojkotom Šešelja, ali i Živkovića:

“Živković je eho devedesetih, već je tada bilo izmenjeno stanje i na takve



■ **“Sada je medijska zajednica razmrvljena. Godinama je mrvljena, a naročito u periodu od 2012, i puno redakcija, novinara, urednika je nestalo – ljudi su umrli, naše kolege koje su predstavljale tu vrstu kulturnog i profesionalnog modela, a novi su dolazili i učili se na novim okolnostima, gde solidarnost baš i nije u prvom planu.” – Veran Matić, ANEM**

akcije već nije gledano sa razumevanjem. Tada su me pozvali Vesić i valjda Živković i ništa im nije bilo jasno u našoj uređivačkoj politici. I ja sam rekao, okej, hajde da pogledamo neke vesti zajedno, da vidimo u čemu je vaš problem. I bile su vesti u 4, bilo je živo uključjenje, protest Žena u crnom, nešto oko Srebrenice. I njima nije bilo jasno zašto je ta vest treća u ‘hedu’. U takvim uslovima smo radili i u onim vremenima koja definišemo kao vremena promena.

Zašto sada novinari idu na konferencije za štampu? Oni idu po klikove, po šer, to je njihov zadatak, nije im javni interes u prvom planu. To se realno izgubilo u biznis modelima, u filozofiji, u pristupu, i ti protiv toga ne možeš ništa, tebe kao novinara šalju da ti to uradiš. A ti ćeš naravno da dođeš na Gašićevu konferenciju jer tu ćeš imati najviše klikova. Bojkot kao koncept nikada ne treba primenjivati ako nisi siguran da ćeš uspeti, a u principu teško uspeva. Kao simbolički gest je u redu, podizanje pažnje, ali treba ga dozira-

no koristiti i na pravi način. Kao što je za medije potrebno pronaći novi biznis model koji bi afirmisao javni interes i ulogu medija, takođe treba tako nešto uraditi i sa solidarnošću i odnosom jednih prema drugima”, rekao je Matić.

Željko Bodrožić je rekao da danas postoji ogroman broj medija “koji su u suštini propagandna glasila vlasti”:

“Oni tamo dolaze zbog toga što im je to zadatak da izveste o tim uglavnom pseudodogađajima koje organizuje vlast, pre svega predsednik Republike, a ovi drugi su u debeloj manjini. To vidimo u poslednje vreme, da jedni druge dopunjavaju, ako neko iskoristi svoj set pitanja, kao što se desilo sa Mićom Soviljem, onda novinarka ‘Insajdera’ nastavlja tu temu. Ali to je jedan, dva, onda više nema pravih novinara i onda na scenu stupaju oni sa pripremljenim pitanjima. Tu je nemoguće organizovati da se vidi da svi izađemo, zato što je većina tu u suštini na platnom spisku vladajuće partije.”

VERAN MATIĆ: RECEPT ZA PROMENE PO MODELU DEVEDESETIH

“Devedesetih godina smo imali slične probleme, ali i nekako lakšu situaciju, bilo je crno-belo. Iza, uslovno, našeg stajala je Evropa, stajala je nekakva ideja o demokratiji i demokratičnosti. Danas ničeg od toga nema. Evropa se raspada sa Bregzitom, u Americi Tramp naročito ovu novinarsku sferu potpuno ruini. Ali, jedan ključni trenutak iz devedesetih koji nam je utabao uspešan razvoj bio je kada smo uspešli da napravimo ozbiljne inovativne velike projekte i da udružimo donatore u konzorcijume donatora, da mogu da daju zajednički pristojnu sumu novca. Do tada je bilo sve isparcelisano, često su se i preklapale donacije.

Mislim da je sada trenutak – a mislim i da EU i SAD pomalo prepoznaju taj trenutak, da su već dosta davno ispustile medijsku scenu u ovom regionu, povlačenjem BBC-ja, na primer, smanjenjem redakcija Glasa Amerike, Radija Slobodna Evropa itd. Dakle, da nekako svi zajedno iskreiramo nove projekte, kvalitetne projekte i želju da se ozbiljniji fondovi prikupe za te projekte. I da onda osvežimo situaciju i da šansu dobiju i oni ljudi koji imaju svoje blogove i koji često imaju mnogo više pratilaca i čitalaca nego neka standar-

dna, klasična redakcija. Mislim da to nije neodrživo u narednom periodu, u naredne dve-tri godine, da se tako nešto dogodi.

Na drugoj strani, važna je direktna pomoć. U Istanbulu je iz jedne redakcije izbačeno 45 ljudi sa posla, promenjena je vlasnička struktura i oni sada edukuju svoje novinare, koji su takođe iz starih vremena, dobili su podršku EU za nove veštine, pravljenje sajtova, blogova, neke nove biznise koji imaju kopču sa njihovim znanjem i iskustvom, to je dosta živa aktivnost. Ima tu puno prostora koji bi mogao da se razvija temeljnim radom, a mi stalno padamo u dnevno-političke zamke, stalno nas to melje i nemamo nikako tog dugoročnog razmišljanja, pa onda ni realizacije svega toga na temeljan način.

Nama treba dobitna kombinacija, u smislu da imamo cilj da postignemo ozbiljan fond za razvoj inovativnog novinarstva, novinarskog standarda. Cilj da nam bude da Savet za štampu ne bude samo za štampu nego i za elektronske medije, da to bude referentno mesto upravo za etiku i novinarstvo. Ima nekoliko stubova na kojima se može raditi, a da ne zavise od Vučića ili bilo koga drugog.”

KO JESU, A KO NISU NOVINARI

Možda i ključno pitanje u ovoj priči jeste: da li su svi koji se zovu novinarima i medijima zaista novinari i zaista mediji? Kako uspostaviti novinarsku solidarnost ako se ne zna ko je tačno novinar? U Kodeksu novinara, u smernicama piše da je otvoreno zagovaranje jedne političke opcije nespojivo sa novinarstvom, a upravo to veliki deo medija radi.

Zapravo, nije samo reč o novinarskoj, ponekad je reč i o onoj osnovnoj, ljudskoj solidarnosti. U leto 2016, više dana zaredom, skoro sve dnevne novine kao da su se utrkivale da na naslovnoj objave što odvratniji i monstruozniji detalj o silovanju i ubistvu nesrećne trogodišnje devojčice iz Zaječara.

To je toliko trajalo i bilo takvih razmera da je tadašnji poverenik za informacije od javnog značaja i zaštiti podataka o ličnosti pokrenuo postupak da utvrdi odakle sve te informacije cure, pošto je delovalo, prema podacima sa naslovnih strana, da su

te novine imale pristup i izveštajima o istražnim radnjama, zapisnicima i obdukcijom nalazu.

Ispostavilo se da su sve – slagali. “Prema utvrđenom stanju, u mediji- ma objavljeni, najdelikatniji, izuzetno mučni navodi o do detalja ‘preciznim’ izjavama okrivljenog o načinu izvršenja krivičnog dela, o načinu prikrivanja tela žrtve nakon izvršenja krivičnog dela, te o navodnoj sadržini obdukcionog nalaza ili psihijatrijskog veštačenja, nemaju osnov u službenoj dokumentaciji organa, odnosno od nje se razlikuju u veoma velikoj meri ili u potpunosti”, bio je deo saopštenja poverenika nakon sprovedenog postupka nadzora u Tužilaštvu i MUP-u.

“Mislim da je bitno reći da u kodeksu novinara piše da vi možete da računate na solidarnost novinarske zajednice ako poštuju taj kodeks. To je nešto što mi zaboravljamo, i onda kad stižu prozivke – zašto vi ne branite neke ljude koji za sebe tvrde da su novinari, da je to sloboda izražavanja – zaboravlja

se ključna činjenica: ne možete nuditi solidarnost nekome ko konstantno krši pravila profesije”, rekao je Norbert Šinković.

On je dodao i da su “naši građani i građanke generalno medijski nepismeni”:

“Ne mogu ljudi prepoznati šta je zapravo funkcija medija. Mi smo zaboravili, mislim da tu leži odgovornost donekle i u krugovima novinara, da objašnjavamo građanima zašto mi postojimo, šta je naša uloga. Lako smo prepustili tu priču ekonomskim pričama, odnosno ekonomskim razlozima. To naravno stoji, naravno da vi možete da radite kvalitetno novinarstvo, istraživačko novinarstvo je najskuplje novinarstvo. Ali, istovremeno, morate da gradite jednu vesnu zajednicu oko sebe. Kada to kažem, mislim na publiku, mi smo sveli medije na zabavu, na infotainment, na kvaziinformisanje, ne postoji edukativni momenat.

Sve to ide od bazičnog nivoa, to je sistemski postavljen model funkcionisanja: ja sam u pravu zato što sam



glasniji, a ne gleda se argumentacija ili činjenice. Da biste čitali činjenice i argumentaciju, morate da edukujete publiku, koja mora da prepozna šta je njihova uloga. Ako mi nismo povezani sa ljudima kojima pišemo i objašnjavamo zašto je to javni interes, zašto je Krušik javni interes, već prepustitite naslovne stranice i hedlajnove političkim spinovima i različitim skandalima, dobijate ovo što danas imamo.”

Dragana Pejović se saglasila sa Šinkovićem da je medijska pismenost veliki problem, ali je rekla i da očekuje da se i kod nas dogodi ono što je počelo u svetu: da ljudi vraćaju poverenje u konvencionalne medije spram društvenih mreža.

“Deca od 1. do 4. razreda imaju predmet koji se zove projektna nastava. Tako bi na isti način trebalo da postoji predmet koji se zove medijska pismenost. Ova hiperinflacija informacija, zatrpavanje raznim lažnim vestima, prevare u naslovima dovode do toga da ljudi polako postaju zasićeni i taj momenat treba iskoristiti da im se pomogne da se osposobe za čitanje vesti i da prepoznaju javni interes.

Drugo, i vlast i opozicija daju sebi za pravo da određene medije

proglašavaju da nisu mediji. To uvek dolazi od onog autoriteta koji je na vlasti, ali opozicioni lideri na konferencijama takođe kažu nekim medijima da nisu mediji. Ne smemo ući u tu zamku da nam neko ko za to nije kvalifikovan određuje ko su novinari, a naročito ne neko kome nije u interesu da snažni mediji postoje, to nikome u politici nije u interesu. U udruženjima postoje sudovi časti, postoji Savet za štampu. Uvek treba da pokušamo najpre u institucijama koje smo sami stvorili da omogućimo da oni budu jedini meritorni za te stvari. Naravno, mi se nikada nećemo složiti, ni u čemu, mi ne moramo i ne treba svi da imamo iste uređivačke politike. Minimum poštovanja kodeksa bi bio u redu”, rekla je Pejović.

BEZBEDNOST I BEZBEDNOSNA PISMENOST NOVINARA

Prema rečima Verana Matića, novinari su veoma često “bezbednosno nepismeni”, pa je tako propuštena šansa da se izgradi slučaj od procesa protiv pokreta “Naši”, koji su svojevremeno napravili spisak “30 najvećih srbomrzaca”

“Propuštena je šansa, bila je jaka želja Tužilaštva da napravi dobar slu-

čaj, a mi smo ga sami ubili – dolazili su ljudi i davali izjave poput ‘ma ne, to su budale, ne osećam se ugroženo’. Davali su izjave čak i kada nisu znali da procene svoju bezbednost, a neki nisu hteli ni da dolaze, misleći: ko će da se maltretira s tim. Veoma često je to maltretman, ali je to jedini način da se stvore određeni predsedani. Da je tada Tužilaštvo uspeo u svojoj nameri, mogli smo da se izborimo za neku sudsku presudu, koja bi onda bila neki predsedan za ono što nam se danas događa. Veoma često smo danas potpuno izloženi takvim diskreditacijama i diskvalifikacijama, a to je dobar povod posle i za ‘slobodne strelce’ i za organizovane napade. Od tri pretnje koje sam ja imao, u dva slučaja su bili psihički bolesnici koji su posle osuđeni na lečenje u zatvorenim ustanovama. To su zaista veoma realne opasnosti”, rekao je Matić.

On je dodao i da je sadašnja situacija oslabljene scene “stvorila lake mete od novinara i urednika”:

“Veoma je lako ugroziti bezbednost, a da ne postoji nekakav ozbiljniji otpor. Navešću primer kolege Matorčevića. On je surovo prebijen, mesec dana pre nego što je zapaljena kuća Milana Jovanovića. Iz različitih razloga, to nije dospelo u javnost ko-

liko je trebalo, da usledi protest solidarnosti, jer je i on sam bio na maksilofacijalnoj hirurgiji, a onda se, kao posledica toga da nije bilo reakcije, dogodilo paljenje kuće, dogodio se veoma bahat čin, koji bismo mogli nazvati pokušajem ubistva. Dakle, prvo nereagovanje za Matorčevića, a onda snažno reagovanje zajednice kada se dogodi drastična stvar. Potrebno je da nam se dogodi nešto drastično da bismo reagovali, tako je u celom društvu, treba da se dogode strašne poplave da bismo pokazali humanost.

Međutim, kasnije vidimo da malo ljudi dolazi na suđenje predsedniku opštine Grocka. Više dolazi njegovih, oni su čak organizovali nekakav autobus. Tu je bitno pokazati solidarnost, pojaviti se tamo, drugačije gledaju sudije. Na suđenju za ubistvo Ćuruvije smo sedeli uglavnom novinar 'Cenzolovke' i ja i 30 ljudi iz bivšeg DB-a, koji su nas gledali mrko, komentarisali naglas da mi čujemo, da smo najveći zlikovci na svetu, dakle, isti diskurs kao nekada. Završilo se suđenje, prvostepena presuda, smirilo se sve, kao da je sve gotovo, a nije gotovo. Da nismo pažljivo pratili samo suđenje, ono bi se veoma brzo završilo oslobađajućom presudom, eliminisanjem onih dokaza. Ja sam mislio da je to idealno mesto da dolaze studenti novinarstva, da profesori dovode naše mlade kolege da prate uživo nešto što je istorijski događaj, ne događa se tako često tako drastično ubistvo i suđenje šefu državne bezbednosti. Ne, nikoga nije bilo", rekao je Matić.

Dragana Pejović je rekla da UNS ima fondove za pomoć kolegama, te da ovo udruženje prati suđenja:

"Međutim, ono što je Veran tako lepo sazeo o tom ekonomskom problemu koji se dogodio, kao posledicu je imalo to da u redakcijama nema ljudi. Ja ne branim činjenicu da na suđenjima nema ljudi, ali više nema dopisnika, novinarstvo se podređuje optimizaciji troškova, a takođe je tačno da dolaze mlade kolege i ne smemo da zaboravimo da 50 odsto njih volontira, oni čak ne rade za platu,



■ **“U kodeksu novinara piše da vi možete da računate na solidarnost novinarske zajednice ako poštujete taj kodeks. To je nešto što mi zaboravljamo, i onda kad stižu prozivke – zašto vi ne branite neke ljude koji za sebe tvrde da su novinari, da je to sloboda izražavanja, zaboravlja se ključna činjenica: ne možete nuditi solidarnost nekome ko konstantno krši pravila profesije.” – Norbert Šinković, NDNV**

nego za neku čast da se time bave”, rekla je Pejović.

Predsednik NUNS-a Bodrožić je podsetio da NUNS vodi bazu podataka o pritiscima i napadima na medije, ali se saglasio sa Matićem da često novinari sami ruše postupke:

“Desi se nešto, mi alarmiramo tužilaštvo i policiju, policija ode da uzme izjavu od našeg kolege, pitaju da li se osećate ugroženo, a on kaže, ma ne, to su gluposti. Oni onda nemaju razloga da reaguju, ako se ti ne osećaš ugroženo. Činjenica je da smo mi u ovakvom divljem vremenu u kojem živimo 30 godina dobili još jedan sloj kože i trpimo svakojake pritiske, napade. Onda i mi gradiramo to, pa onda na neke anonimne pretnje, dojave za koje vam se čini da su ih uputili neki šarlatani ne reagujemo, mada svaka pretnja može da bude veoma opasna.”

Norbert Šinković je rekao da je NDNV uspeo da obezbedi *pro bono* pravnu zaštitu u slučaju napada i problema u vezi sa pravima novina-

ra, kao i da su uspostavili saradnju sa sindikatом Nezavisnost.

“Stvar koja nam je jako bitna jeste stvaranje scene medija civilnog društva. Mi već radimo sa nekim malim medijima, 'Magločistač' u Subotici, 'Pančevo city', 'Far' u Dimitrovgradu. To su inicijative koje su se pokazale kao dobre. Pokušavamo da nađemo i ponovo izgradimo tu vezu sa auditorijumom, da bismo stvorili uslov da ljudi počnu da plaćaju sadržaj koji je kvalitetan. To je takođe veliko pitanje: kako smanjiti pritisak lokalnih šerifa? Tako što ćete vi pokušati da objasnite građanima zašto je jedan sadržaj skuplji ili zašto treba da platite jedan sadržaj”, rekao je Šinković.

SLUČAJ NUNS, MEDIJA CENTAR I POZAJMICA DRAGANA ĐILASA

Sredinom prošle godine, portal “Cenzolovka” objavio je tekst novinara Vladimira Kostića, u kome je pisalo da je Medija centar, tada još uvek



■ **“Mi u mnogim slučajevima pokazujemo ipak da postoji osnovna, bazična solidarnost – okupljamo se kada su neke kolege ugrožene, apelujemo, pišemo saopštenja, sakupljamo novac i radimo sve ono što je do nas, što mi možemo da uradimo. Mislim da smo na tom planu možda i bolji deo društva, bez obzira na sve samokritike koje možemo sebi da uputimo.” – Željko Bodrožić, NUNS**

u vlasništvu NUNS-a, dobio pozajmicu od šest miliona dinara od Dragana Đilasa.

Na jesen je održana i vanredna skupština NUNS-a ovim povodom, na kojoj je Kostić istupio iz NUNS-a, a još ranije je to uradila i novinarka Tamara Skrozza. Na toj skupštini, prema pisanju “Cenzolovke”, došlo je do “oštre podele” među učesnicima povodom odluke da se od Đilasa uzme pozajmica. Delovalo je da upravo tu, unutar jednog novinarskog udruženja nije moglo da dođe do solidarnosti, jer su mogle da se iščitaju insinacije – za koga taj novinar radi, i zašto je baš tada objavljen tekst o pozajmici iz 2017. godine.

Prema sadašnjem – ne i tadašnjem – predsedniku NUNS-a, “u velikoj meri je krivo predstavljeno ono što se razgovaralo među članovima Izvršnog odbora”:

“Zaista niko nije Vladi Kostiću zamurio što je napisao tekst. I neki od

nas su bili iznenađeni time da je Medija centar (MC) pozajmio pare od Dragana Đilasa. I to je sve na kraju dovelo da MC više nije naš, da smo ga prodali, da smo želeli da na sve načine izađemo iz toga, jer to je preduzeće, a mi smo udruženje. Preduzeće je osnovano da bi plaćalo sekretarijat u NUNS-u, a poslednjih 15 godina je bilo obrnuto, NUNS je namirivao gubitke MC-a. Tu smo se zaista našli u neugodnoj situaciji, Kostić je imao jednu žučnu raspravu na onoj vanrednoj skupštini, mi smo čak na Izvršnom odboru odlučili da imamo vanrednu skupštinu NUNS-a sa tom temom.

Bili smo otvoreni za dijalog i da zaista to izađe na videlo, da se jasno kaže šta su problemi sa MC-om, kakav je odnos NUNS-a i MC-a i kakav je naš odnos prema istraživačkim novinarima koji imaju pravo da se bave temama koje se tiču samog udruženja”, rekao je Bodrožić.

On je dodao i da je “na kraju cele te epizode” predsednik podneo ostavku, da je Medija centar prodat, Tamara Skrozza je izašla iz NUNS-a, ali se vratila u Savet za štampu.

“Epizoda nije bila prijatna, ali je na neki način bila potrebna, da se neke stvari raščiste, svaki dijalog i rasprava u udruženju mogu da budu blagotvorni zato što treba razgovarati, ne kriti probleme ispod tepiha. Mi smo o tome razgovarali, imali skupštinu, neko je pretrpeo konsekvence, bilo je samo pitanje do koje mere se ide u toj kritici NUNS-a, koji ne može da utiče na poslovodstvo MC-a, jer mi imamo tamo direktora, Upravni odbor koji se time bavi, jer ne može Izvršni odbor NUNS-a da se bavi svim stvarima. Došli smo u situaciju da za nešto što NUNS zaista nema ingerencije optužujemo NUNS.

Mi smo, naravno, posle toga pozvali direktora MC-a na sastanak da nas izvesti o tome, imali smo posle slučaj sa tribinom posvećenom knjizi Ratka Mladića koji je talođe izazvao reakcije naših članova, jer smo mi i osnovani na toj antiratnoj politici početkom devedesetih i sve to nas je naglalo da se lišimo MC-a, i da obratimo pažnju na osnovno funkcionisanje udruženja, da se bavimo našim osnovnim poslovima upisanim u statutu, a da preduzeće ostavimo nekom drugom”, rekao je Bodrožić.

Sa druge strane, Veran Matić je izneo mišljenje da je “kolegu Kostića trebalo odmah da zaštiti udruženje”:

“Njegovo je pravo da istražuje, ništa od onoga što je objavio nije demantovano i na kraju je to lekovito delovalo, ali je naneta šteta. Geo taj proces je dugo trajao. Ali, ovo je u stvari jedna druga priča, o tome da smo veoma često skloni da one koje su iz naših redova, uslovno rečeno, amnestiramo u situacijama kada prekrše kodeks ili naprave nešto drugo. To se veoma često događa i to je nešto protiv čega moramo da radimo jer je to onaj virus koji nam urušava snagu i moć da zastupamo sve ono čime se inače bavimo”, zaključio je Matić. ¶

PRIREDIO: RADMILO MARKOVIĆ

PRITISCI NA MEDIJE

Najteže je u unutrašnjosti

Aktuelna vlast u Srbiji ima neodoljivu potrebu, nezabeleženu u novijoj istoriji, da svi mediji rade isključivo u njenom interesu. Svako ko se drzne da svoj posao radi po pravilima profesije, a ne po željama političara i spin stručnjaka, biće pod nekom vrstom pritiska. I od tog pravila nema odstupanja, pitanje je samo koliko novinarska profesija, bar onaj njen časniji deo, ima snage da se tome odupre

Pritisaka na medije i novinare uvek je bilo i biće ih, ali čini se da svaka vlast, koja dok je u opoziciji obećava slobodu za medije, sve čini da ukine i one slobode koje su pre nje postojale. Vlast u Srbiji voli da se hvali da se poslednjih godina novinari ne ubijaju, ali ne pominje da stvara klimu da se i to vrlo lako može dogoditi. Predstavnici vlasti novinarima crtaju mete, ali ne propuštaju da zamenom teza i spinovanjem sebe predstavljaju žrtvama medija i novinara koji im nisu po volji. Da ne idemo u Miloševićevo vreme i dalje, samo u poslednjih dvadeset godina imali smo i ubistva novinara i prebijanja, i sumanute tužbe i sudske odluke protiv medija i novinara, i pretnje i zatvaranja medija i hapšenja novinara, i zloupotrebu državnih ovlašćenja da bi se nepodobni mediji oterali u stečaj i njihovi vlasnici naterali da ih prodaju biznismenima bliskim vlasti.

Imamo i slučajeve fantomskih medija, poput Tanjuga, koji rade bez ikakvog zakonskog osnova, mnoštvo neregistrovanih i divljih portala koji služe za anonimne optužbe, ali i uredno registrovane medije koji za svakodnevna kršenja zakona i Kodeksa novinara Srbije ne da ne odgovaraju, već su bogato i nagrađeni novcem građana kroz takozvano projektno sufinansiranje proizvodnje medijskog sadržaja. Pritisaci koje mediji i novinari doživljavaju u po-

lednjih dvadesetak godina ne bi stali ni u podeblju knjigu, i to samo oni o kojima novinari pričaju. Mnogi, naročito na lokalno u Srbiji, ostaju zauvek tajna i neispričani. Novinari ili ne žele ili se plaše da javno iznesu sve pretnje koje doživljavaju, u nadi da će pritisci prestati, ili da će lakše prevazići neprijatnu situaciju.

“Mi saznajemo za pretnje obično kada postoje svedoci i kada ima očevidaca”, kaže za “Vreme” Nino Brajović, generalni sekretar Udruženja novinara Srbije. “Retko se ljudi javljaju sa slučajevima pretnji i pritiska za koje nema svedoka. Ne baš na svakodnevnom, ali na nedeljnom nivou svakako imamo registrovane pretnje. Najmasovniji vid su pretnje na društvenim mrežama, koji je i najočigledniji. Nevolja je što i kad nam kolege prijave problem često nisu zainteresovane da se kasnije taj slučaj procesuiraju, jer tužilaštvo ne postupa po službenoj dužnosti smatrajući da se ne radi o kvalifikovanoj pretnji, već podnosiocima prijave upućuje na privatne tužbe, a za tu opciju se retko ko opredeljuje.

Pretnje i finansijko iscrpljivanje Da novinari iz unutrašnjosti Srbije pristiske često nikome i ne prijavljuju potvrđuje za “Vreme” i Violeta Popović, urednica portala “Gminfo” iz Gornjeg Milanovca:

“Imali smo pretnje, zvali su nas i naši saradnici, kojima je sugerisano da ‘nas urazume’, da prestanu da se

oglašavaju na našem portalu, da utiču na našu uređivačku politiku. Slali su nam razne emisare koji su nam, u ime vlasti kako su rekli, nudili razne dogovore i ‘saradnju’. Najočigledniji pritisak je finansijski, jer mi od četiri godine, koliko postojimo, tri godine na konkursima za projektno sufinansiranje od komisija koje čine predstavnici raznoraznih novoosnovanih novinarskih i medijskih udruženja dobijamo ponižavajuće iznose, koje nijednom nismo hteli da prihvatimo. Ipak, najneobičniji pritisak koji smo imali ovog leta je pritisak i na mene lično i na naše novinare da prihvatimo stalni radni odnos u medijima koje je osnovala lokalna vlast preko svojih medijskih tajkuna. Drago mi je što niko do novinara ‘Gminfa’ to nije prihvatio, i što im je draže da volontiraju u profesionalnom mediju nego da budu plaćenici u propagandnom servisu vlasti.

Violeta Popović kaže da je u poslednje vreme očigledan nov način pritiska, koji do sada u Gornjem Milanovcu nije bio primenjivan.

“Poslednjih nekoliko meseci, nakon što je vlast protivzakonito osnovala svoju televiziju i portal, koji su nam ukrali i ime za svoje preduzeće, a za njihov portal novina i TV produkcije koje su ranije vodili naši novinari, mi informacije iz Opštinske uprave dobijamo sa nekoliko dana zakašnjenja, nakon što one budu objavljene na njihovim medijima.

Ne zovu nas na događaje, šalju nepismena saopštenja koja je teško ispraviti, a kamoli objaviti, tako da nismo u prilici ni da vidimo šta organizuju, šta rade, a tek da im postavimo neka pitanja prosto je nemoguće. Predsednik opštine je čak pretio tužbama ukoliko neko u komentarima kaže da 'je vlast lopovska', tako što bi svi nosioci vlasti pojedinačno podneli tužbe. Ipak, ne odustajemo, ne gubimo vreme na žalbe i tužbe, već radimo svoj posao, jer građani prepoznaju ko su novinari, šta su mediji, a šta je 'fejč', kako to navode na društvenim mrežama. To nam daje snagu da opstanemo i da ne okaljamo obraz."

Ona kaže da su dobijali i pozive od "izvođača prljavih medijskih radova" za vlast. U Gornjem Milanovcu je tokom leta trajala velika borba za prevlast između dve struje SNS-a, jedne predvođene Brankom Malovićem, potpredsednikom IO SNS-a, i druge koju je predvodio aktuelni predsednik opštine Dejan Kovačević.

"Zvao nas je čovek koji je vlasnik naprednjačkih portala koji u Banatu i Podunavlju služe za progon neistomišljenika vlasti, nudeći 'saradnju'. Naravno da nismo saradivali, a zakrvljene strane su svoj rat smirile nakon intervencije sa najvišeg mesta", kaže Violeta Popović. "Strašno je što vlast ne shvata da su građanima potrebni profesionalni mediji, a ne oni koji svoju uređivačku politiku prilagođavaju iznosu apanaže iz budžeta koju trenutno dobijaju. To im se obično obije o glavu, ali kada to shvate, obično je za njih kasno."

Na finansijske pritiske žali se i Stojan Marković, vlasnik "Ozonpresa" iz Čačka. On kaže da odavno nije doživeo neku pretnju, poslednja koju je dobio je pretnja smrću, 2006. godine, od tadašnjeg predsednika Skupštine grada Čačka Vojislava Ilića, rođenog brata Velje Ilića:

"Od tada nas iznuruju finansijski. Novac dobijaju podobna glasila, bez nekog velikog uticaja. Ima primera gde otac i sinovi imaju po nekoliko registrovanih portala i produkcija, čak i njihov knjigovođa, a pojed-

ne televizije takođe se sufinansiraju preko produkcija u vlasništvu zaposlenih. Tako prave privid da se novac deli na više medija, a sve se sliva u jedan džep, naravno, blizak vlasti. U Čačku je jedan portal koji je prošle godine dobio novac na konkursu za projektno sufinansiranje a u vlasništvu je vladajućeg partijskog aktiviste, vrlo brzo ugašen. Niti se zna kako je opravdao projekat, niti ga ko juri", kaže Marković za "Vreme".

PODMETANJA I ZLOUPOTREBE VLASTI

U Čačku je, pre desetak i više godina, tadašnji ministar za kapitalne investicije Velimir Ilić, inače Čačanin, optužio dopisnika "Večernjih novost" Vladu Ilića da mu je – silovao ovce! Vladimir Ilić je, naime, dobio redakcijski zadatak da fotografise privatnu kliniku Velimira Ilića u izgradnji, u obližnjem selu Kačulice. Dok je fotografisao, spazilo ga je obezbeđenje, a novinar je jedva izvukao živu glavu. Ministar je, da bi skrenuo priču sa nasilja nad dopisnikom, na lokalnoj televiziji izjavio da on batine nije dobio zato što je fotografisao objekat u izgradnji, već "zato što su ga seljaci uhvatili sa spuštenim pantalonama među ovcima" i da o tom slučaju postoji službena beleška u čačanskoj policiji. Preko tri godine trajala je borba novinarskih udruženja da od načelnika Policijske uprave u Čačku dobiju odgovor da li takva službena beleška postoji. Nakon svih probijenih rokova i žalbi, tek je rešenjem poverenika za informacije od javnog značaja Vlada dostavila odgovor MUP-a da nema nikakve službene beleške o silovanju ovaca, iz kojeg je bilo jasno da je Velimir Ilić slagao. Kakvu je golgotu novinar prošao za tri godine u Čačku, kao sumnjiv za silovanje ovaca, suviše je i pričati.

Aktuelna vlast je pritiske na medije sprovodila i klasičnom zloupotrebom ovlašćenja. Tako je RTV Vranje godinu dana vodio borbu sa vrenjačama da bi dobili pravo da 2015. godine postanu vlasnici svog medija, jer im je zakon to dozvolja-

vao, a vlast nije htela da sprovede. Vranjanaci su, naime, u septembru 2015. godine prvi u Srbiji ispunili sve uslove da se vlasništvo nad do tada javnim preduzećem prenese na zaposlene, kako je to zakon predviđao. Tadašnja Agencija za privatizaciju, čiji je direktor bio Ljubomir Šubara, a kasnije Ministarstvo privrede, pod vođstvom Željka Sertića, ministra, i Dragana Stevanovića Bosketa, državnog sekretara, na sve moguće načine je opstruirala pravo zaposlenih na besplatne akcije medija u kojem su radili. Nije vredelo ni autentično tumačenje Zakona o javnom informisanju i medijima Narodne skupštine Republike Srbije, koje je zaposlenima u RTV-u Vranje dalo za pravo da postanu vlasnici svog preduzeća. Spor je rešen tek nakon više od godinu dana, kada je RTV Vranje "upodobio" uređivačku politiku u skladu sa interesima vladajuće stranke.

Sličnu golgotu prošla je i Televizija Apatin, u stoođstotnom privatnom vlasništvu. Apatinci su 2015. godine, prvi i jedini u Srbiji, iskoristili zakonsku mogućnost projektnog sufinansiranja proizvodnje medijskog sadržaja na rok od tri godine. Sve je funkcionisalo do lokalnih izbora 2016. godine. Nakon izbora TV Apatin emituje snimak na kome se vidi kako dva muškarca otimaju odbornika Srpske radikalne stranke, čiji je glas, kako će se kasnije ispostaviti, bio presudan za promenu vlasti. Nova naprednjačka vlast to Televiziji Apatin nije zaboravila, te joj ukida sufinansiranje, pod obrazloženjem "da su prekoracili dozvoljenu državnu pomoć". Televiziji u Apatinu nije vredelo ni što je nakon nekoliko meseci i Komisija za kontrolu državne pomoći stala na njihovu stranu, i donela rešenje kojim je konstatovano da pomenuto obrazloženje lokalne vlasti nije ispravno. Jednostavno, novac im nije uplaćivan duže od godinu dana, dovedeni su na rub propasti, da bi se onda "pronašlo rešenje" slično kao i u Vranju.

Kreativnost vlasti u pronalaznju načina pritiska na medije je velika, pa su tako "Južne vesti", portal

NEZABELEŽENO DO SADA:
Spaljena kuća Milana Jovanovića



iz Niša, bile “dom” poreskoj inspekciji šest meseci, a kontrolisano je i 14 firmi koje su bile njihovi partneri. Tri ekipe poreznika su se promenile dok nije “silom” doneto rešenje o navodnom poreskom dugu za doprinose glavnog i odgovornog urednika, za kojeg su poreznici tvrdili da mora biti zaposlen u firmi. Doneto je rešenje o naplati, “Južne vesti” su se žalile, Ministarstvo finansija je odbilo njihovu žalbu, ali im Poreska uprava još ne skida dug sa računa. U toku je upravni spor pred Upravnim sudom, a ukoliko bi ovaj presedan opstao, skoro 90 dosto medija u Srbiji, naročito malih i lokalnih, moglo bi da stavi katanac u bravu.

FIZIČKI NAPADI BEZ SUDSKOG EPILOGA

Novinare “Južnih vesti”, osim finansijski, još nisu pokušali da ubiju, što se ne bi moglo reći za Vladu Mitrića, dopisnika “Večernjih novosti” iz Loznice. U oktobru 2005. godine Mitrića je u ulazu zgrade u kojoj je stanovao, u centru Loznice, pretukao tada nepoznati napadač. “Tehnologija” napada bila je ista kao u slučaju Milana Pantića, takođe dopisnika “Novosti” iz Jagodine, ubijenog četiri godine pre napada na Mitrića. Napadač je novinara sačekao u ulazu zgrade, napao ga s leđa bezbol palicom ili šipkom, s tim što je

Mitrić, za razliku od Pantića, reagovao prisebnije i rukom zaštitio glavu. Mitriću je stradala ruka, a ne glava kao pokojnom Pantiću, pa je i preživeo. Ipak, njegova agonija je tek tada počela. Vladimir Mitrić od tada živi pod neprestanim policijskim obezbeđenjem. Nalogodavci nikad nisu otkriveni, iako je za napad osuđen bivši policajac, koga nikako nije bilo moguće dovesti u vezu sa Mitrićem. On je prvo dobio šest meseci zatvora, Viši sud je tu odluku ukinuo, ali ju je reformom pravosuđa tek osnovani Apelacioni sud preinačio, i napadača osudio na godinu i po. U Srbiji se tada menja vlast, i napadač na Mitrića, bivši policajac Ljubinko Todorović, zahvaljujući pomilovanju Tomislava Nikolića, iz zatvora izlazi ne odsluživši celu kaznu. Do danas Mitriću nije isplatio odštetu, kao ni troškove suđenja, a nije otkrio ni nalogodavce, zbog čega Mitrića i danas čuva policija.

Agoniju duže od tri godine preživljava i Darija Ranković, urednica valjevskog portala *kolubarske.rs*. Hajku protiv nje vode mediji pod kontrolom Zorana Majdaka, protiv koga se pred specijalnim sudom vodi postupak po optužnici specijalnog tužilaštva za organizovani kriminal. Majdak je, pre nešto više od tri godine, postao vlasnik Radio Valjeva. Radio je zatim otišao u stečaj, ali je pono-

vo pod Majdakovom kontrolom. Napadi idu i preko drugih opskurnih medija pod njegovom ili kontrolom njemu bliskih osoba. Lokalna vlast i gradonačelnik Slavoljub Gvozdenović obilato finansiraju te medije. Dariju Ranković je na najodvratniji seksistički način izvredao i gradonačelnik. Jedno vreme je preko talasa Radio Valjeva na svakih pola sata čitano saopštenje protiv nje, koje je napisao Zoran Majdak, prepuno uvreda, mizoginije i seksističkih napada.

PROFESIJA PREPUŠTENA SAME SEBI

Pritisak na medije i novinare jeste i nezakonito poslovanje novinske agencije Tanjug, koja je zakonski prestala da postoji krajem 2015. godine, a posluje na osnovu Uredbe o pravnim posledicama prestanka rada. Takvoj agenciji država na netransparentan način dodeljuje novac, čime u neravnopravan položaj dovodi druge dve novinske agencije.

O novijim slučajevima pritiska na novinare, kao što su paljenje kuće Milana Jovanovića, optuživanje novinara televizije N1 Miodraga Sovilja za atentat na predsednika telefonom, otpužbe protiv NIN-a i “Danasa” da priželjkuju smrt predsednika, sve se zna. Aktuelna vlast u Srbiji ima neodoljivu potrebu, nezabeleženu u novijoj istoriji, da svi mediji rade isključivo u njenom interesu. Svako ko se drzne da svoj posao radi po pravilima profesije, a ne po željama političara i spin stručnjaka, biće pod nekom vrstom pritiska. I od tog pravila nema odstupanja, pitanje je samo koliko novinarska profesija, bar onaj njen časniji deo, ima snage da se tome odupre. Očigledno je da pritiske doživljavaju oni mediji koji u svom radu poštuju etičke norme i pravila novinarske profesije, bez obzira na to koliko se vlast trudila da dokaže suprotno. Oni drugi, koji su novinari samo formalno, jer nešto pišu i to štampaju na papiru, ili objavljuju na televiziji, a ne drže se novinarskih kodeksa i pravila profesije, ove probleme nemaju. ¶

PETAR JEREMIĆ

Teroristi iz NIN-a

Zamislite glavnog urednika NIN-a Milana Ćulibrka, Vesnu Mališić i Veru Didanović kako stoje iznad fotografije na kojoj Aleksandar Vučić razgleda izloženi snajper i viču: “To! Vidi, cev uperena u Vučića. Daj da to stavimo na naslovnu, možda inspirišemo nekog našeg Legiju da ga rokne!”

Kakva spektakularna budalaština. Kakvo dizanje prašine ni oko čega. Reč je o nesuđenoj naslovnoj strani aktuelnog NIN-a koja je na pritisak Ringijera, u čijem je NIN vlasništvu, a uz likovanje predstavnika vlasti, povučena i zamjenjena belilom na kome je ostao isti naslov: Afera oružje – KO RUŠI KRUŠIK.

Na spornoj fotografiji se vidi kako Aleksandar Vučić razgleda neko oružje, za njim ide Mile Dodik, vide se tu još neki ljudi, neko uniformisano lice, u krupnom planu je izložen snajper srpske proizvodnje. Dva “Svetla na kraju tunela” prolaze pored snajpera koji naravno nije izložen kundakom ka prostoru, već je cev okrenuta ka stazi kojom prolaze ugledni posetioци. I to je to.

Samo što je nečiji mozak u tome prepoznao poziv na likvidaciju predsednika Srpske napredne stranke, vrhovnog komandanta i predsednika Srbije Aleksandra Vučića, ili pak dobru priliku za obrušavanje na NIN, i verovatno urgirao kod ljudi iz Ringijera koji su onda, sa obrazloženjem da je takva naslovna strana u “zemlji u kojoj je ubijen permijer” neprimerena, izvršili pritisak na uredništvo da se fotografija na naslovnoj strani NIN-a zameni, na šta je redakcija NIN-a novi broj sa opisanom fotografijom povukla, pa demonstrativno pustila u štampu bez bilo kakve fotografije na naslovnoj strani, samo sa belom pozadinom u smislu: e, svaka vam čast.

Ja ničeg spornog u toj fotografiji, koja je već ranije bila u opticaju u medijima, nisam video, na pamet mi nije pala bilo kakva aluzija na atentat, likvidaciju ili bilo šta slično. Sve logično: noseća tema je proizvođač oružja Krušik, pa se na naslovnu stranu stavlja fotografija na kojoj Vučić, koji u svojim izjavama niti je znao šta je to GIM, niti je pojma imao šta u pošti penzionisani otac ministra unutrašnjih poslova doktora Nebojše Stefanovića Branko traži u delegaciji trgovaca oružjem koja posećuje Krušik, razgleda oružje.

Nakon što se nadigla halabuka, pogledao sam pažljivo je dotičnu fotografiju ali ponovo ničeg spornog nisam video. Mogao bi eventualno da se izvuče zaključak da ta fotografija u kontekstu naslova KO RUŠI KRUŠIK simboliše pretnju koju ta afeta predstavlja za Vučića, ali ne u at-

tatorskom smislu, već u smislu silnih muljanja čiji je Krušik vrhunac, a koja bi esenesovsku elitu mogla da košta podrške iz inostranstva, vlasti i eventualno povećih računa za poveći broj advokata.

Osim toga, ako se na fotografiji preciznije pogleda ugao cevi dotičnog snajpera koji, kako kaže Vučić, “bez greške” pogađa na rastojanju od jednog kilometra, ona je usmerena ka Dodiku, a ne ka Vučiću.

Usledila je ujdurma srpskih kontrolisanih medija. Žena formalno i pravno najodgovornija za sve što se dešava u Srbiji, predsednica Vlade Ana Brnbić, izjavljuje da je povučena naslovna strana NIN-a “legitimizacija da možete da uradite predsedniku Vučiću šta god hoćete”, te da iza naslovne strane NIN-a stoji čitav uređivački kolektiv tog nedeljnika, pa neka “izdavač vidi šta će sa tim dalje”. To jest, sugeriše Ringijeru da smeni Ćulibrka.

Ministrastvo kulture i informisanja saopštava da “ako se naslovnim stranama podstiču isključivosti i makar u simboličkom smislu asocira na nasilje, onda je to problem čitavog društva a naročito medijske zajednice”, te ističe da je to pre svega problem vlasnika lista – koji bi vlasnik valjda trebalo da reši smenom Ćulibrka ili kako god.

Doktor Nebojša Stefanović izjavljuje da je “potpuno jasno” da objavljivanjem fotografija poput one na naslovnoj strani poslednjeg broja nedeljnika NIN neko pokušava da organizuje ne samo “atmosfera linča Aleksandra Vučića, nego i prizivanje zla”. I tako dalje na pinkovima i u informerima.

Povučena fotografija sa naslovne strane NIN-a je prizivanje zla, baš koliko su i ona vešala na protestima “1005 miliona” pozivanje na linč, ili ona motorna testera poziv da se odrubi glava Martinoviću ili Đuki, to jest do srži pokvareno, primitivno, bedno, smrdljivo spinovanje esenesovskog kadra sa njihovim lažnim diplomama u njihovim kontrolisanim medijima koji su prodali novinarsku profesiju, a zapravo su oni ti koji na čelu neistomišljenika crtaju mete i ugrožavaju živote ljudi i njihovih porodica.

Biće da se u svemu ovome ne radi o fotografiji, već o tekstovima u kojima NIN obrađuje malverzacije u srpskoj namenskoj industriji.

Nadam se da će uredništvo NIN-a odoleti napadima i vrhovnog komandanta, i glumice na funkciji šefice Vlade Ane Brnbić, i doktora Stefanovića i Ringijera.

ANDREJ IVANJI



Urednica dodatka: Jovana Gligorijević, **Novinarke:** Biljana Vasić, Ivana Milanović Hrašovec, **Dokumentacija:** Dragoslav Grujić, **Urednik fotografije:** Milovan Milenković, **Fotografije:** agencija FoNet i Marija Janković, **Grafičko oblikovanje:** Ivan Hrašovec, **Slog:** Tanja Stanković, **Lektura:** Živana Rašković, **Korektura:** Stanica Milošević



Dodatak je objavljen u nedeljniku Vreme u okviru projekta “Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo” koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog dodatka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske Unije. Sadržaj dodatka odgovornost je isključivo nedeljnika Vreme i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec